

Køll

Slot slås mark og skillinger; 1534-35: Grev Christophers møntsmedie i København er i gang; 1536: Et rigsmøntsted indrettes i Clare Kloster; 1575: Yderligere et møntværksted til prægning af guldmønter indrettes i ankersmedien på Bremerholm, hvor nu Holmens Kirke ligger; 1582-85: Et nyindrettet møntværksted i Dyrehaven ved Frederiksborg fungerer som møntsted; 1586: Mønten vender tilbage til Clare Kloster; 1623: Den gamle ankersmedie på Bremerholm kommer igen til at fungere som møntværksted; 1628-29: → Borger-skabets Mønt; 1644: Mønten flyttes til Københavns Slot; 1654: Grundet pesten flyttes Mønten til Købmagergade 26; 1664: Møntværksted indrettes i kælderen til Boldhuset; 1671: Møntværksted indrettes på hjørnet af Borgergade og Helsingørgade; 1739: Chr. Winnecke d. Yngres forpagtnings kontrakt ophæves, og Mønten får status som Kgl. Mønt med møntmesteren som lønnet embedsmand. 1749: Den kgl. Mønt indrettes i de gamle staldbygninger bag Charlottenborg ved Nyhavn; 1871: En ny møntbygning opføres på hjørnet af Hølbergsgade og Herluf Trollesgade. 1923: Mønten flytter til en ny og moderne bygning på Amager Boulevard, hvor man bliver, til man i 1978 flytter til den supermoderne produktionsanstalt på Solmarksvej i Glostrup.

Kølle, Ole Peter (? -1805). Dansk justitsråd, der i 1780 blev medlem af den firemands kommission, der i 10 år arbejdede med den endelige færdiggørelse af værket: »Beskrivelsen over Danske Mynter og Medailler i Den kongelige Samling«. Den udkom 1791 (→ Beskrivelsen af 1791). I dette værk stod Kølle bl.a. for »Tabeller over Danske Guld- og Sølv-penges udmyntning«.

Kølnemark. Fra slutningen af 1200-tallet vandt den kølnske mark indpas ved vejning af ædelmetal og

mønt. Man har i vor tid ofte været uenig om, hvad vægten skulle fastsættes til på forskellige tidspunkter (230-234 gr), men i 1524 fastsættes den til 233,855 g. → Mark (vægtmark).

Lit: H. Witthöft: Die Kölnermark zur Hansezeit, i: Geldumlauf, Währungssysteme und Zahlungsverkehr in Nordwest-europa 1300-1800. Köln 1989 s.51-74.

Körtling. Lille tysk billonmønt fra Würzburg. Mønten er præget 1751

Göttingen: Körtling 1429.

(C.4), 1764 (C.21), 1794 (C.66) og 1795-99 (C.102-102a). På møntens bagside står tallet 84 i rigsæblet, idet dens værdi var 1/84 taler.

L

Laari → Lari

Ladegårdsspecie. Navnet på et dansk pengetegn anvendt af fattiglemmerne på Ladegården, der havde navn efter Ladegårdsåen ved Åboulevarden i København. Ladegårdslammerne drog hver morgen ud for at feje Københavns gader. De var klædt i aflagte soldater uniformer og kaldtes også »Den 41. Bataljon«. Hæren bestod dengang af 40 bataljoner. Ladegårdsspecien, som det lille pengetegn kaldes, blev brugt til aflønning af overtidsarbejde for lemmerne i første klasse. Den gjaldt efter 1856 for 1 skilling og fra

Så kaldt ladegårdsspecie.

1874 for 2 øre. Meningen med anvendelsen af en intern mønt var at hindre, at fattiglemmerne brugte deres penge til brændevin ude i byen, idet indtagelse af alkohol inden for murene var strengt forbudt. Navnet »Ladegårdsspecien« var nok ironisk ment, idet det var en lille kobbermønt med 22,5 mm i diameter. Den var præget på W. Christensens prægeanstalt, også i zink, men denne udgave er ikke almindelig. Brugen ophørte i oktober 1893.

Lit: NNUM 1969 s.49-50. Mønter på Børsen 1977(udstillingskatalog) s.25-31.

Lagerberg, Magnus (1844-1920). Svensk kammerherre og museumsmand, der fik faderens møntsamling som gave, da han rejste hjemmefra som 18-årig. Han solgte den, da han blev intendent for Göteborgs museum og dermed chef for museets møntkabinet, som han med flid opbyggede. Bl.a. lykkedes det ham at erhverve Oldenburgs store samling af kongelige og private personmedaljer. Han har ikke skrevet meget om numismatik, men stod bag stiftelsen af Burmesters medaljefond, der stadig betaler for Svensk Numismatisk Forenings årsmødemedaljer.

Lit: Erik Gamby: Magnus Lagerberg, Göteborgs numismatiska Förenings småskrifter nr. 22; NNUM 1992 nr.6 s.113; SNT 1994 s.80-81.

Lagerlister. De fleste mønthandlere udsender jævnligt prislister over bedre mønter, nyerhvervede ting etc. Men af og til har de handlende behov for at rydde ud af de mere almindelige mønter – ofte udenlandske, og det resulterer i lagerlister,

hvor mønterne af hensyn til deres værdi for det meste kun er nødtørftigt beskrevet. Her kan specialsamlere ofte gøre et fund, idet de fleste mønthandlere ikke kan have kataloger over alle mønter, endstige besidde viden om alle områder.

Lagerqvist, Lars O. (født 1929). Svensk numismatiker, fil.lic. og chef for Kungl. Myntkabinetet 1983-1993. Allerede fra sin studentertid gjorde han tjeneste ved Kungl. Myntkabinetet 1951-1962 og sugede lærdom til sig fra de ældre medarbejdere. 1952 meldte han sig ind i Svensk Numismatisk Forening (SNF), og året efter tryktes hans første numismatiske anmeldelse. I 1956, på et tidspunkt hvor han var amanuensis, fik han også tid til at være sekretær for SNF – et arbejde, der varede til 1973, hvor han overtog posten som formand (ordförande) efter Nils Ludvig Rasmusson. På dette tidspunkt var han førsteantikvarie ved Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museum. I 1979 frasagde han sig posten som formand for SNF og fik ved den lejlighed SNF's fortjenstmedalje i sølv for sine 22 års arbejde i foreningens tjeneste. Samtidig fik han Elias Brenner-medaljen for sin numismatiske forskning, der specielt omfattede svensk middelalder og svenske medaljer. I anledning af 50-års dagen den 8. feb. 1979 hædredes firmaet Sporrøng ham med en medalje skabt af vennen Axel Wallenberg. 1979 overtog han et Sporrøng ejet aktieselskab: Select-Invest, som skulle tage sig af rådgivning inden for numismatik og ædelmetaller, og 15/10 1979 fik han hvervet som 1. antikvarie ved Kungl. Myntkabinetet. I årene 1981-1985 var han redaktør for Myntkontakt / Svensk Numismatisk Tidsskrift, og ved sin 60 årsdag hædredes han med en medalje fra SNF samt et festskrift med 65 bidragydere. Sidst i dette festskrift findes Lagerqvists bibliografi, der fylder

hele 29 sider. Hans signatur LLt. står under flertallet af hans artikler. Lagerqvist afgik som chef for Kungl. Myntkabinetet d. 1/4-1993 og forlod Myntkabinetet feb. 1994, da han fyldte 65 år.

Lit: Skand.Num. 1979 nr.4 s.21; MK 1979 s.99 + 101; SNT 1989 s.40,46; NM bind XXXVII (1989): Festskrift for Lagerqvist; NNUM 1993 s.94; SNT 1994 nr.1 s.23.

Laholmforsalskningerne. Betegnelse på svenske sølvtkroner, der omkring 1940 blev udhulet og fyldt med bly af to brødre fra Laholm i Halland. De normale tokroner vejer 15 g, medens forsalskningerne vejer ca. 13,5 g. Årsagen til forsalskningerne var, at de to brødre var blevet irriteret over myndighedernes skatteudmåling. Derfor besluttede de at hævne sig på staten ved at stjæle sølv fra 2-kronerne. Arbejdet var stort, gevinsten lig nul, og foretagendet blev takseret til 2 måneders fængsel.

Lit: NNUM 1971 s.107.

Lakajmedaljen → Medaljer-belønningsm.etc.

Nürnberg: 1/3 lammedukat klipning samt dobbelt lammedukat år 1700.

Lam → Agnel; Mouton d'or.

Lammedukat er navnet på en række guldmønter fra 3 dukater til 1/32 dukat præget i Nürnberg. Møntens ene side prydes af et lam med fane. Årstallet findes for det meste i → kronogram. Lammedukaten med årstal 1700 i kronogram skal have møntmesterbogstaverne GFN. Både 2, 1 og 1/2 dukat er efterpræget senere, men stadig med årstal 1700. Mønter med møntmestersignaturen CGL er efterpræget 1746-1755 og med bogstaverne IMF 1755-1764. Sidste lammedukat blev præget 1806.

L'an. Fransk for »år«. Betegnelsen findes ofte på de franske mønter fra Revolutionens tid som L'an 4, L'an 5 etc., dvs. (Revolutionens) 4. resp. 5. år. → Tidsregning (punkt 20).

Landmünzen er i Tyskland navnet på mønter, som ikke er udmøntet efter rigsmøntfoden, men er af en dårligere legering. Dermed var deres omløb også begrænset til vedkommende møntherres landområde. De er præget fra 1600 til 1800-tallet og er ofte i indskriften angivet som »Landmünze«. Som regel var det kun de mindre møntenheder, f.eks. 4 og 6 kreuzer stykker, der udmøntedes. Lignende mønter, der kun var beregnet til cirkulation i en by, kaldtes Stadtgeld.

Landskrona. Tidligere dansk møntsted i Skåne, hvor der en kort overgang blev præget mønter; først af Fr.1., der i 1524 prægede 14 penninger og 1524-25 søslinger, siden af Chr.2.'s hærfører i Skåne, Søren Norby, der prægede skillinge med årstal 1525. I midten af 1600-tallet blev Skåne svensk, og under den skånske krig 1675-76 slog svenskerne 2 mark og 2 øre i Landskrona. Nogle af disse stempler blev erobret af danskerne og findes nu på Den kgl. Mønt- og Medaillesamling.

Lang

Lit: B.Svensson: Om prægning och myntfynd i Landskrona, Landskrona Museums jubilæumsskrift 1991; NNUM 1961 s.87-96; MN 1980 s.248.

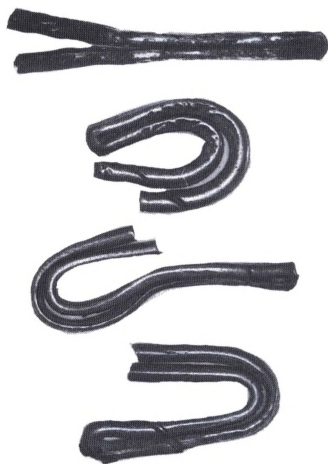
Lang → Tien.

Lappiske offerpladsfund. Ved fire lappiske offerpladser i Nordsverige er fundet 624 mønter, hvoraf 356 er fra før 1100, deraf arabiske dirhmer (→ kufiske mønter), som alle er fragmenter. Det samme er tilfældet med en stor del norske og tyske mønter, hvorimod en del engelske og danske mønter er forholdsvis velbevarede. Fælles for alle mønterne er, at de er gennemhullede, og i enkelte er der endnu rester af uldtråd. Det indikerer, at de har været båret som amuletter og senere er nedlagt som offergaver.

Lari. Møntenhed anvendt på Maldiverne i det Indiske Ocean. Navnet stammer fra → larin, der tidligere var i cirkulation på øerne. 100 lari = 1 rupee. Da et nyt møntsystem blev indført i 1960, ændredes navnet til laari (100 laari = 1 rufiyaa).

Lari (Laris). Påtænkt møntenhed i Georgien efter Sovjetunionens opløsning. Sidst landet havde egne sedler var som selvstændig autonom republik 1918-1921. Derefter kom området under russisk kontrol som Socialist Sovjet Republik med seddeludgivelse 1921-1922. De nye 1993 sedler trykt i Frankrig lød først på kuponi, men skal senere erstattes af laris.

Larin. Mønttype bestående af en sammenbuktet ca. 2 mm. tyk sølvtråd med del af et stempelaftryk. Lariner kan være enten enkeltbukkede (hårnåleform) eller bukket to gange sammen, så de ligner en krog (fiskekrogsform). Larinens udbredelsesområde er stort. På Den Arabiske Halvø brugtes de hovedsagelig i det nuværende Bahrain og i Kuwait

Forskellige typer lariner.

området, og derfra bredte de sig mod nord over Isfahan og Teheran til vest for Det Kaspiske Hav. Vestpå nåede udbredelsesområdet til Bagdad. Larinens andet hovedområde var Sydvest-Indien, Maldiverne og Ceylon (Sri Lanka), og endelig har den været fremstillet og brugt på Java. Der er diskussion omkring oprindelsen til navnet. Tidligere mente man, at den var opkaldt efter Laristan ved Den Persiske Golf, men det havde ingen sølvminer. Derfor mener man nu, at stedet skal findes i bjergregionen sydvest for Det Kaspiske Hav, hvor bynavnet Lar er meget hyppigt. Her findes også rige sølvforekomster. De ældst daterede lariner, man kender, stammer fra Ismail I (1502-1524), og det antages, at de oprindeligt er præget siden slutningen af 1400-tallet. Af særlig interesse for danskere er det måske, at der ombord på et af Chr.4.'s skibe, som skulle til Ceylon i 1620, skal være slået lariner med indskriften: Don Erich Grubbe. En sådan er dog aldrig fundet. Larinen er i Persien og Tyrkiet præget til ca. 1750, medens de sydvestindiske lariner ophørte i slutningen af 1600-tallet.

Lit: EUCOPRIMO (Der Primitivgældssammler) Heft.12 s.3-24, Heft.14 s.26

Lat. Navnet på metalbarrer brugt som betalingsmiddel af Lao staterne i Laos og det nordlige Siam (Thailand). Sådanne barrer anvendtes først i Lanchang 1353-1571. Det var langstrakte ovale billonbarrer, glatte i overfladen og med indstemplet elefantmærke. 1525-1571 udsendte Vien-

Kobber lats (kanopenge) udsendt i Luang Prabang i 1700 og 1800-tallet.

chang (Ventiane) lignende barrer med en særpræget dekorerings (→ tigertunge), ligeledes med elefantmærke indslået. Disse tigertunge-lats findes også fra kongedømmet Lanchang 1571-1592 og fra kongedømmet Laos 1571-1707. Som billon-lats af tigertungetypen er de endvidere udsendt af kongeriget Vientiana 1707-1828. En anden type glatte lats i samme form, men af kobber, er 1707-1889 udkommet i Luang Prabang. Blandt disse er også nogle mindre udgaver, der meget minder om en kano. De går normalt under navnet kanopenge eller bådmønter.

Latinske Møntunion, Den. Dan- net dec. 1865 af Frankrig, Belgien,

Italien og Schweiz. Grækenland indtrådte i unionen dec. 1868. Mønterne i disse lande fik ens vægt, finhed og diameter. Fordelen var, at ordningen omfattede 72 mill. mennesker, og at mønten frit kunne anvendes i de omhandlede lande. Ulempen var, at unionen anvendte et »ikke bi-metallisk« system, men et blandings-system – en såkaldt → »haltende møntfod«; og haltende møntfod vil sige, at man nominelt havde bibeholdt den dobbelte møntfod, medens man ved at standse for den frie prægning af sølvet (efter forholdet 1: 15,5) reelt havde forladt den. Desuden var sølvfranken i metrisk system (5 fr. = 25 g), hvorimod guldfranken ikke var metrisk (20 Fr. = 6,45161 g). Sølvets frie udprægning i unionen blev derved begrænset – ja, man var simpelthen nødt til at bremse den, eftersom verdens sølvproduktion i årene efter 1860 steg kraftigt med et prisfald til følge. 1866 prægede Frankrig 365 mio. guldfrank og kun ca. 0,2 mio. sølv 5 fr. Dermed var man på vej mod noget, der lignede en guldmøntfod. I 1894 blev de italienske og i 1909 de græske mønter nationaliserede. Under 1. verdenskrig blev agiohandelen med guld- og sølv mønter forbudt 1915, og 1920 blev alle sølvskillemønterne nationaliserede. Systemet med indbyrdes omsættelige mønter fungerede delvis til midt i 1920'erne. Belgien udtrådte jan. 1926, og dermed var unionen reelt opløst.

Lit: A.Niedere: Die Lateinische Münzunion, (1976); NR 1985 nr.2 s.143-148

Lats (flertal: Lati eller Latu). Møntenhed i republikken Letland 1922-1929. En prøveprægning af en 1 lats kendes fra 1923, medens den første omløbsmønt i værdien 1 lats udkom 1924. Det var en sølv mønt med vægten 5 gr. og finhed 0.835. Der er ligeledes præget 2 lati 1925-26 og 5 lati 1929-32. 1 lats = 100 santimu. Efter Letlands selvstændighed har landet en kort overgang brugt lettiske

rubler. I marts 1993 genindførtes den gamle møntenhed lats = 100 santimu. Der er i første omgang udsendt sedler lydende på 5, 10, 20, 50, 100 og 500 lati samt mønter fra 1 til 50 santimu samt 1 og 2 lati.

Laubtaler. I Tyskland den almindelige betegnelse for den franske sølvecu (Ecu aux Lauriers) præget 1726-1790, der på bagsiden bar et skjold i

Schweiz, Bern: Fransk »laubtaler« 1789 med Berns kontramarkering for 40 batzen.

en laurbærkrans. Denne mønt var indtil midt i 1700-tallet en vigtig sølvhandelsmønt i Sydvesttyskland.

Lauenborg. Landområde øst for Hamborg-Altona, der efter Kielerfreden i 1814 kom under dansk indflydelse som følge af et mageskifte med Preussen. De fik af Danmark Svensk Pommern og Rygen, som Danmark havde fået af Sverige for Norge. Under Fr.6. (1808-1839) er der i 1830 for Lauenborg præget 2/3 talere (zweidrittelt) i Altona. Oplaget var beskedent – kun 4051 stk.

Lauer, L. Chr. (1817-1873). Regnepennigemester, der 1843 var med til at grundlægge en jeton- og medailleprægestalt, dog først rigtig kendt efter ca. 1880. 1881 fik firmaet installeret en dampkraft-drevet Uhlhorn møntpresse, og 1884 ekspanderede firmaet yderligere. Omkring 1888 blev det drevet af 3 sønner med en arbejdsstab på over 100 ansatte. Firmaet har præget enorme mængder af medaljer og jetons samt de såkaldte → Lauerske møntimitationer. Mange danske jetons og tjenertegn er i sidste halvdel af 1800-tallet præget hos Lauer. Efter 1. verdenskrig hørte man ikke meget til firmaet, og under 2. verdenskrig blev det stærkt beskadiget, ved at stempler, arkiver etc. gik tabt.

Lit: Mitteilung der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft, XXXV årg. (1917) s.77-80; David J.de Sola Rogers: Toy Coins, Wolverhampton 1990, s.53.

Lauerske møntimitationer.

Legetøjsmønter præget af firmaet L. Chr. Lauer i Nürnberg i Tyskland fra ca. 1880 til ca. 1910 som kopier af mønter fra Tyskland, England, Østrig-Ungarn, Belgien, Danmark, Ægypten, Frankrig, Grækenland, Italien, Portugal, Spanien, Sverige, Schweiz og USA. Hovedparten af disse møntimitationer er udført i samme lille størrelse: 12,75 mm i diameter med tykkelse 0,7 mm og er udkommet 1886-1888.

I Danmark forsøgte L. Chr. Lauer på Den store Nordiske Industri, Landbrugs- og Kunststudstilling i København 1888 at introducere et sæt af de danske mønter i miniatureformat. De blev dog forbudt, da 10 øren var for tæt på den originale mønt. Derefter fremstilledes serien på 8-kantede blanketter. Også en serie af svenske mønter kendes med årstal 1888, men her var 5 krone mønten for tæt på den oprindelige mønt.

Lit: NNUM 1951 s.118-120. David Rogers: Toy Coins, Wolverhampton 1990.

Lauf

Lauffer (Laufer). Stor slægt af tyske regnepennigemagere, der var aktive fra midt i 1500-tallet til midten af 1700-tallet.

Laurel. Engelsk guldmønt præget 1619-1625 under James I (1603-25) til en værdi af 20 shilling lig den tidligere udsendte → unite. Forsiden viser et portræt af James I med laurbærkrans, bagsiden et kronet skjold. Møntens vægt er 9,104 g (140,5 grains) og finheden 0.917. Der er også præget 1/4 og 1/2 laurel.

Laurentius guldgylden. Guldgylden, der kun holdt 19 karat (0.792) præget fra ca. 1419 til 1600-tallet i

Nürnberg: Laurentiusguldgylden 1614.

Nürnberg. Mønten har navn efter bagsidemotivet, der viser den hellige Laurentius og risten, som han led martyrdøden på.

→ Sebaldusgulden.

Laurentzen, Johannes (ca.1648-1729). Dansk akademiker med historisk og numismatisk interesse. Han var tilknyttet → Kunstammeret fra ca. 1680. Var forfatter til en del numismatiske artikler, men er nok mest kendt for sit arbejde med → Museum Regium. Han udsendte et tillæg til værket 1703 og udarbejdede en udvidet og revideret 2. udgave 1710, hvor mønterne fyldte ca. 3/4 af værket.

Law, John (1671-1729). Skotsk finansteoretiker, søn af en guldsmed og bankier. Rejste 1694 til Holland og Italien, hvor han studerede økonomi for 1702 at vende tilbage til Skotland. I 1705 udgav han en bo-

gen: »Money and Trade Considered« og forsøgte at grundlægge en seddelbank, men det faldt ikke i god jord. Han vendte herefter tilbage til Italien, og efter Ludvig XIV's død 1715 forsøgte han at gøre Filip af Orleans interesseret i nogle af sine dristige økonomiske teorier for at redde Frankrigs økonomi. Han ville stifte en seddel- eller aktiebank, der med en metaldækning på 50% kunne fordoble pengeomløbet. 1716 grundlagdes La banque Generale, som udsendte sedler fra 1716-1718 i værdierne 10-1000 ecus. 1718 opkøbte den franske stat aktierne i John Law's seddelbank, der blev til La Banque Royale. Indtil dette tidspunkt havde man holdt seddelmængden i et rimeligt forhold til metaldækningen, men nu begyndte man at lade seddelpressen rulle, og det førte til en ødelæggende inflation. Law var 1720 udnævnt til general-kontrolør for skatterne, men samme år krakkede hans handelsforetagender, og banken gik fallit, medens tusinder ruineredes. I dec. samme år forlod han skyndsomst Frankrig, og han døde som en fattig mand i Venedig. Man skulle helt frem til 1776, før franskmændene igen turde gøre brug af seddelpenge.

Leal. Portugisisk mønt af groschen størrelse udmøntet under Duarte I (1433-1438) og Afonso V (1438-1481). Mønten afløstes af real grosso.

Lebard. Navnet på en dansk hulpenning præget i Næstved og Lund under Erik af Pommern. Den er slået efter lybsk møntfod med vægten 0,336 g og finheden 0.453. Møntens motiv er en løve med mod-

Lebard udmøntet i Lund under Erik af Pommern (1396-1439), (G.12).

vendt ansigt – en såkaldt lebard. Navnet forekommer første gang 1453 i Karl Knutssons forordning om kursen på udenlandsk mønt, hvor der angives, at 8 lebarde lybsk = 1 ørtug.

Lit: KL 10 sp.390, KL 13 sp.101-102; NNÅ 1967 s.15

Ledemønt kalder man ved et møntfund den mønt, der på grund af inskription og motiv er bestembar og daterbar og dermed kan give en nøjagtig bestemmelse af andre dele af fundet. De fleste mønttyper er efterhånden så nøjagtigt dateret, at de for arkæologerne er vigtige ledetråde i de lag, de findes. Hermed er numismatikken blevet en endnu vigtigere hjælpevidenskab end tidligere.

Leeuw (da.: Løve). Oprindeligt en guldmønt med to løver ved et skjold på forsiden, udmøntet af hertugen af Brabant fra 1409. Samme navn har en guldmønt præget under Philip d. Gode (1430-1467) af Brabant 1454-1561. Den havde en værdi af 30 stuiver og vejede 4,25 g med finheden 0.958. Motivet på denne mønt var en siddende løve. Der er desuden præget 1/2 og 2/3 leeuw, som ligeledes cirkulerede i de Burgundiske Nederlande.

Legering (ty.: Leigerung, eng.: Alloy) kaldes en blanding af to eller flere metalliske grundstoffer. Man bruger kun i begrænset omfang rent guld eller sølv til fremstilling af mønter. Ofte anvendes en legering, idet man ved blanding får de egenskaber frem, man ønsker. Guld og sølv, der bliver legeret med kobber, bliver hårdere, og dermed forlænges mønternes omløbstid. En mønts legering er altid meget nøje fastsat i forordningen om den pågældende mønt. Ved kobbermønter forstås normalt mange ting. Legeres kobber med tin fås bronze og med zink fås messing. De nyeste danske 25 ører med årstal 1990 er præget i tinbronze med 97

vægtdele kobber, 2,5 vægtdele zink og 0,5 vægtdele tin.

Legionsmønter. Normal betegnelse for romerske guld- og sølv mønter præget under Markus Antonius (82-30 f.Kr.). Sølvdenarerne var ringere end de normale denarer og blev betragtet som en slags nødmønter. Forsiden viser en krigsgalej (prætorianergalej), medens bagsiden viser legionsørnen mellem to standarder.

Nederst legionsens nummer (fra 1-23), idet hver legion havde sine egne mønter. De er alle præget omkring 32-31 f.Kr. som følge af kampen mellem Markus Antonius og Octavian. Senere er også præget mange denarer med relation til de enkelte legioner. Under Septimus Severus (193-211 e.Kr.) findes mønter med navne og numre på 15 af de legioner, der var ham tro.

Legpenning → Regnepenning.

Lei → Leu.

Nordlige Nederlande, Holland: Leicester Reichstaler 1587.

Leicesterrijksdaalder. Nederlandske daler mønt opkaldt efter den engelske jarl Robert af Leicester, der 1585 var kommet til Holland for at deltage i frihedskampen mod spanierne. Forordningen om denne mønt blev givet 4. aug. 1586, og vægten var ca. 29 g. På forsiden et brystbillede og omskriften: CONCORDIA RES PARVAE CRESCVNT og på bagsiden et våbenskjold med de 6 provinsvåben.

Lejrskilling. Dansk skilling til 10 hvides værdi præget af Fr.1. under belejringen af København 1523-1524. Mønten kaldtes i samtiden L., hvilket kunne tyde på, at den var præget i Fr.1.'s lejr udenfor København. Roskilde eller landsbyen Serridslev

Lejrskilling 1523 præget under Frederik 1. (1523-1533), (G.51).

har været foreslået som prægested. Mønten efterlignede de dobbeltskillinge, som Fr.1. havde præget i Husum siden 1514, men den var en del dårligere. Omskriften afspejler klart situationen med det fromme ønske: DEO DVCE MILITES TRIVMPHANT (Med Gud som fører sejrer soldaterne).

Lit: NNUM 1958 s.167-170; Galster: Unionstidens udmøntninger s.29, 33, 56 og 102.

Lek. Albansk møntenhed indført 1925. 1 lek=100 qindar leku. Frankrig var dog den nationale standard, således at 5 lek=1 franga ari=100 qindar ari. Under den italienske okkupation 1939-43 var 1 lek=1 lira, og efter 2. verdenskrig, ved den socialistiske republiks indførelse, blev 1 lek (flertal: leke) genindført som national standard værende lig 100 qindarka. Navnet lek kommer fra bogstav 2-4 i Aleksander d. Stores navn.

Lempira. Hovedmøntenhed indført i Honduras ved lov af 3. april 1926 lig 100 centavos. Den er udmøntet 1931-1937 med vægten 12,5 g og en sølvfinhed på 0,900. Derefter er 1 lempira kun udkommet som pengeseddel. Møntenheden har fået navn efter indianer-lederen Lempira (1497-1537), som kæmpede mod de spanske kolonister, og som er afbilledet på mønten.

Leone. 1. Venetiansk daler mønt fra slutningen af 1600-tallet, beregnet til handelen på Levanten. Navnet er italiensk for »en løve«, som ses stående på møntens bagside. Mønttypen var kopieret efter de hollandske løvedalere. En daler mønt med navnet leone mocenigo var beregnet for Dalmatien og Albanien.

2. Hovedmøntenhed fra Sierra Leone, hvor 1 leone=100 cents. Mønter efter dette system blev udsendt 1964, og landets navn har givet mønten navn. Alle 1 leone stykker har karakter af mindemønter, og sedler med værdien 1 Leone har været i cirkulation siden 1974.

Leopard. Engelsk guldmønt udmøntet 1344 under Edward III (1327-1377). Mønten havde en værdi af 3 shilling og vejede 3,5 g. Der er også præget en dobbelt L. Mønten havde sit forbillede i en samtidig fransk guldmønt og har sit navn fra den afbildede heraldiske leopard, dvs. en løve med modvendt ansigt. Udmøntningen af denne mønt var

Leop

ingen succes, og allerede samme år blev den erstattet af den noget tungere → nobel.

Leopard d'argent. Anglo-gallisk groschenmønt (gros au leopard) udsendt første gang maj 1421 under Henrik V (1413-1422). Vægten var 2,845 g og finheden 0,918, og den havde en værdi af 20 deniers tournois. På møntens forside ses en springende leopard under en krone. Af lignende type findes et par billonmønter: Niquet og demi-niquet.

Leopard d'or. Anglo-gallisk guldmønt første gang udsendt 29. sept. 1355 under Edward III (1327-1377) som hertug af Aquitanien. Mønten blev efterfulgt af nye oplag indtil 1361. Den første udgave vejede 4,47 g, men faldt efterhånden til ca. 3,6 g. Navnet skyldes forsidens motiv: en leopard, dvs. heraldisk en løve med modvendt ansigt. Forbilledet var den franske mouton d'or, som blev udgivet først på året 1355. Værdien af denne første udgave var 20 sols bordelais. Edward den Sorte Prins (1330-1376) har også præget L., som svarer til Edward III's fjerde udmøntning 1360-1361. Den Sorte Prins' mønter har dog en lidt lavere vægt på ca. 3,45 g.

Leopold d'or. En efterpræget → pistole udmøntet under hertug Leopold af Lotringen (1697-1729) og opkaldt efter ham. Denne guldmønt var baseret på den franske louis d'or.

Leopoldino d'oro. Meget stor guldmønt udmøntet 1827-1828 under storhertug Leopold II af Toscana (1824-1859). Møntens navn stammer fra dens udgiver. Med en vægt på 32,65 g næsten rent guld (0,999), havde den en værdi af 80 sølv floriner (ottanta fiorini d'argento). For-siden viser en stor fransk lilje, medens bagsiden har et kronet skjold.

Leopoldo. I daglig tale navnet på en scudo udmøntet i Toscana af storhertugerne Peter Leopold (1765-1790) og Leopold II (1824-1859).

Lepton (flertal: Lepta). 1. I oldtidens Grækenland betegnelse for de allermindste kobbermønter, idet ordet på græsk betyder »lille«. Ordet kendes også fra Det Ny Testamente (→ biblens mønter: Enkens skærv) som refererende til jødernes mindste mønt.

2. I nyere tid er der på de Ioniske Øer under det britiske styre udmøntet en lepton 1821. Indtil 1835 var 1 obol=4 lepta, men efter 1835 blev 1 obol=5 lepta. Der er præget lepton, 2 lepta og 30 lepta mønter – sidstnævnte til 1862.

3. I Grækenland valgte man efter frihedskrigen en adelsmand fra Korfu, grev Capo d'Istria til præsident. Han indførte en leptonmønt 1828, således at 100 lepta=1 phoenix. Dette møntsystem blev 1831 ændret til 100 lepta=1 drachma. Den sidste 1 lepton og 2 lepta mønt prægedes 1878/79. 5 lepta stykket overlevede til 1971; 10 og 20 lepta værdierne til 1978, medens 50 lepta mønten endnu blev præget i 1986.

4. På Kreta er der 1900-1901 præget en serie leptonmønter.

Leshar Referendum Dollar → Referendum Dollar.

Lettring (Sv.) → Randskrift; Randsforsiring.

Leu (flertal: Lei). Rumænsk hovedmøntenhed indført 1867 og ækvivalent med den franske 1 franc, således at både sølvmønterne og guldmønterne svarede i vægt og lodighed til de franske og dermed også de lande, der var tilsluttet → Den Latinske Møntunion. 1 leu=100 bani. Fra midt i 1920'erne blev 1 leu og 2 lei mønterne præget i kobbernikkel, og 5, 10 og 20 lei stykkerne blev fra 1930 præget i nikkelmæssing. Infla-

tionen under og efter 2. verdenskrig medførte udsendelsen i 1946 af en 100.000 lei sølvmønt, der i vægt svarede til den oprindelige 5 lei på 25 g, men finheden var kun 0,700 mod den oprindelige på 0,900. Navnet kommer fra de hollandske løvedalere (leu=løve), som tidligere var populære i de slaviske lande.

Moldavien har i jan. 1994 efter Sovjetunionens opløsning indført leu som hovedmøntenhed – efter en overgang med såkaldte kuponpenge.

Lev (flertal: Leva). Bulgarsk hovedmøntenhed indført 1880. 1 lev=100 stotinki. Enheder, størrelse, vægt og finhed var kopieret efter de mønter, der brugtes af lande tilsluttet → Den Latinske Møntunion. Navnet lev kommer af den slaviske betegnelse på de hollandske løvedalere (lev=løve), der i 1600 og 1700-tallet cirkulerede i stor mængde i hele Østeuropa. 1 lev-mønten var oprindeligt af sølv, men fra 1923 er den kun udgivet i uædelt metal. Møntreformer blev gennemført 1946 og 1962.

Levanttaler. Betegnelse for de daler-mønter, der nærmest tilfældig blev brugt i handelen med Levanten, dvs. den lilleasiatiske kyst, Syrien og Egypten. Senere en betegnelse for de forskellige → handelsmønter, som en del lande lod præge specielt med henblik på handelen med Levanten. Den vigtigste af handelsmønterne blev → Maria Theresia-dalercen, der indtil midten af 1900-tallet fik stor betydning som handelsmønt i Sudan og på Den Arabiske Halvø, hvor den tidligere havde afløst → løvedaler og spanske → piastre som handelsmønt.

Levetzau, Joachim Godsche (1782-1859). Dansk overhofmarskal og kammerherre, der 1842-1849 var direktør for Møntkabinettet i København. I 1849 blev samlingen lagt under ministeriel forvaltning med Le-

vetzau som overdirektør og bindeled mellem direktøren og ministeriet.

Lit: MN 1981 s.7

Levin, Adolf A. (1852-1931). Svensk læge, møntsamlere og numismatiker, der i 1887 fik sin »Beskrivelse af Johan II's mynt« udgivet i NM XI. Han var allerede fra 10 års alderen meget interesseret i mønter, og efter 30 års samleri havde han en af de største private samlinger i Sverige. Den indeholdt 4170 mønter fra Sverige og kolonier (→ svenske besiddelsesmønter), 382 svenske sedler, 1039 kongelige medaljer, 667 private medaljer, 1161 poletter samt 583 stk numismatisk litteratur, hvoraf hovedparten var svenske auktionskataloger. Ialt var samlingen på 7777 numre. Denne samling beskrev og udgav Levin i 1894. Mønterne blev samtidig solgt for at skaffe kapital til ombygninger og fornyelser på den af ham ejede og drevne kurbadeanstalt Bie. Levin var medlem af SNF's bestyrelse 1896-1906 og blev æresmedlem i 1920'erne.

Li. Kinesisk vægtenhed lig med 1/1000 sølv liang (tael). 1 liang (tael)=10 chien (mace)=100 fen (candaren)=1000 li (cash). I teorien gik der altså 1000 cashmønter på en liang (tael) sølv, men i praksis kunne det variere fra 800-1600 på en liang (tael).

Liang. Kinesisk vægtenhed af størrelse som en ounce. Vægtenheden kaldes af europæere for → tael. Tegnet »Liang« er ikke så ofte anvendt på mønter, hvorimod det meget ofte forekommer på de kinesiske sølvbarer – de såkaldte → sycee.

Liard. Oprindeligt en billonmønt til 3 deniers værdi udmøntet i Frankrig under Louis XI (1461-1483). I 1467 vejede den 1,27 g og havde finheden 0.251. Mønten havde forskelligt udseende – dog ofte med regentens begyndelsesforbogstav. En del typer

har betegnelse efter motivet, f.eks. liard au dauphin eller liard a la salamandre. Under Louis XIV (1643-1715) blev den fra 1644 også præget i kobber. Denne vejede 3,7 g og blev 1658 nedsat til 2 deniers værdi. De sidste franske liards er præget under Louis XVI (1774-1793) helt til 1791.

Spanierne har for deres provinser i Nederlandene fra ca. 1575 præget liard indtil 1710 under den spanske arvefølgekrig. Prægningen af liard fortsatte dog helt op til 1794 i de sydlige Nederlande. Liard (1/4 stüber) blev ofte kaldt oord (oort eller oordje), der var den gamle betegnelse for 1/4.

Liardo. Billonmønt første gang præget 1720 af prinsen af Monaco, Antonio Grimani. På forsiden ses et brystbillede af fyrsten og på bagsiden et våbenskjold. Mønten havde en værdi af 2 denari.

Libertina. Stor sølvmønt præget i Ragusa, der efter indlemmelse i

Jugoslavien 1918 fik navnet Dubrovnik. Som stort handelscenter havde man behov for en stor sølvmønttype, og 1791 udsendtes en mønt, hvis forbillede var → Maria Theresia-daleren 1780. Den første udgave havde Ragusas våben på bagsiden (Cr.10), men efter den franske revolution 1791 udsendtes en ny type 1791-1795, hvor der i skjoldet på bagsiden kun stod: LIBERTAS (frihed), hvilket har givet mønten navn. I værdi svarede den til 2 ducati eller 80 grosetti.

Libra. Oprindeligt en romersk vægtenhed lig et pund. Den havde dog ikke vægten som et moderne pund, men svarede til 327,45 g. Den romerske libra (romersk pund) er lig en → as, som deltes i 12 onciae. Assens vægt faldt dog adskillige gange, indtil udmøntningerne kort før 80 f.Kr. blev indstillet. I tidlig middelalder var den europæiske libra eller dens ækivalent en regnemønt eller vægtenhed med en værdi af 240 penninge (denarer). Det engelske pengesystem var lige til 1971 knyttet til den gamle libra, idet et pound deltes i 240 pence. Et levn fra gammel tid haves stadig i forkortelsen for det engelske pound £, der er et L (for libra) med en streg igennem for at indikere, at det var en skrevet forkortelse. Betegnelsen d. for penny henviser til denar.

Lit: Göbl: Antike Numismatik s.239-40.

Libra. Peruviansk handelsguldmønt udmøntet 1898-1930. Libra er det samme som pound, og mønten har da også samme vægt på 7,9881 g og finhed 0,917 som det engelske pound (sovereign). Der er også præget 1/5 og 1/2 libra mønter, ligesom udmøntningen er genoptaget i 1950'erne og 60'erne.

Libral As → As grave.

Lichttaler. En række dalermønter præget i årene 1569-1588 under her-

Italien, Ragusa: Libertina (2 ducati)
1793.

Lieg

tug Julius af Braunschweig (1568-1589). Mønterne har deres navn efter motivet: en vildmand med en

*Braunschweig-Wolfenbüttel,
Julius (1568-1589): Lichttaler 1575 fra
Goslar.*

stor trækølle i venstre hånd og et lys i højre hånd. De har en latinsk inskription: ALIIS INSERVIENDO CONSUMOR, der betyder: »I tjeneste for andre fortærer jeg mig selv. Lysdalerne blev afløst af → brilledalerne.

Liegnitzet. Folkelig betegnelse i Pommern i 1600 og 1700-tallet for de schlesiske dreigröschler stykker opkaldt efter fyrstedømmet Liegnitz – det nuværende Legnica i Polen.

Liganda (ngbele) har form som et spydliggende våben af jern men så tyndt, at det aldrig har kunnet anvendes til dette formål. De er omkring 1,6 meter lange, men der findes både større og mindre. De er fremstillet af turumbaerne neden for Stanley-fallene og har tjent som beta-

lingsmiddel mellem Congo og Lomami, hvor de kaldtes ndoa. De anvendtes mest ved brudekøb og ved erhvervelse af kanoc. Værdien af en ligande var 10-25 shoha eller 100-250 mitako. En mandlig slave kostede 40-50 ligandas, medens der måtte betales mellem 40 og 100 for en kvindelig. I 1989 fandtes i et museum i Congo et større parti, som i løbet af et par år blev spredt blandt samlere i Europa og USA, og nu (1995) er der kun ganske få på markedet.

Lit: Quiggin s.64.

Ligatur kommer af det latinske ligatus hentydende til sammensætning af to eller sjældnere flere bogstaver til een enhed, f.eks. Æ=AE. Sammenskrevne bogstaver brugtes især på antikke mønter, ofte som mærke for møntmester, magistrat eller anden udstedende myndighed. → Monogram.

Ligbærertegn. En række danske tegn brugt i forbindelse med ligbæring. Det var hovedsagelig de enkelte laug (tømrer, murer etc.), der forestod dette arbejde. Tegnene sendtes af oldermanden til de svende, hvis tur det var til at bære. Svendene fik så efter begravelsen en beskeden godtgørelse, når tegnet blev leveret tilbage. De fleste af tegnene, af hvilke kun meget få eksisterer i dag, bærer på forsiden laugets kendetegn, medens bagsiden viser en ligbære med kiste samt årstal. 1705 oprettedes »Ligbærercompagniet«, hvis tegn på forsiden havde et dødningshoved og herunder to korslagte ben. På bagsiden en ligbære med kiste hvorover et timeglas mellem 17 og 05.

Lit: Bergsøe: Danske Foreningstegn s.VI, XII-XIII.

Ligurino. Navnet på en billonmønt præget i Genova fra 1668 og senere af Banco de San Giorgio under Cesare Centine. Det var efterligninger bereg-

net til levanthandelen med forbillede i de franske 5 sol stykker på samme måde som → luigino. Møntens vægt var 2 g og finheden 0.250, og den har sit navn fra liguria portrætteret, der var en personifikation af den antikke italienske region Liguria.

Likuta (flertal: Makuta). Møntenhed i Den Demokratiske Republik Congo ved møntreformen fra 1967. 100 sengi=1 likuta. Landet skiftede 1971 navn til Zaire, og det nye møntsystem blev 100 makuta=1 zaire. Ordet likuta er fra det lokale sprog (Nupe); idet »li« er entalsforstillelsen, medens »kuta« betyder »sten«, idet dette har mening både som vægt og mønt.

Lilangeni (flertal: Emalangeni). Hovedmøntenhed i Swaziland siden uafhængigheden 6. sept. 1968. 100 cents=1 luhlanga og 25 luhlanga=1 lilangeni. Dette 3-delte system var baseret på skillemonter i cent, sølvmonter (luhlanga) og lilangeni, der var i guld. Fra 1974 var 100 cent=1 lilangeni og kursmæssigt bundet til den sydafrikanske rand. Ordet er fra et lokalt sprog SiSwati (et bantu sprog), hvor »li« er en ettsforanstillelse, medens langeni er grundordet for penge.

Lilienberg, Viktor E. (1839-1916). Svensk major og numismatiker, som i SNF var meget aktiv, og som i 1905 sammen med A. Bernström og D. Holmberg var initiativtageren til dannelsen af → Numismatiska klubben. I 1906 valgtes Lilienberg til SNF's bestyrelse og blev samme år, efter Levins død, formand – en post han beholdt til sin død. Af skriftlige arbejder fuldførte han Hyckert's påbegyndte 2. del af »Minnespenningar öfver svenska män och kvinnor«, og desuden har han udgivet »Förteckning öfver Timmermansordens mynt- och medaljesamling upprättad 1910«, en samling han også havde opsyn med en årrække.

Lille araber (rus.: Арапчик). Populær betegnelse for den i St.Petersborg 1735-1868 efterprægede hollandske dukattype. I officielle rapporter omtales mønten som: »Den velkendte mønt« og stemplerne som: → »Hemmelige stempler«.

Lima Coinage. Betegnelse for en række engelske guld- og sølvmønter præget 1745-1746 under Georg II (1727-1760) af kapret spansk-peruviansk ædelmetal bærende ordet LIMA under Georg II's brystbillede. Lima var det vigtigste udmøntningssted i den sydamerikanske stat Peru.

Lindhahl, Sophus (1849-1935). Dansk gravør og medaljør, der 1863-64 fik tegneundervisning af professor G.F.Hetsch. Samtidig med at han gik på Kunstakademiet, uddannedes han som gravør hos J.C.S. Danielsen og var derefter et stykke tid beskæftiget hos medaljør Harald Conradsen, som fik ham til at vælge medaljorkunsten som fremtidigt erhverv. 1878 var han på studietur til Paris og 1891 til Tyskland og Østrig. Han udstillede på Charlottenborg 1891-1931 og blev hofgravør 1894, ridder af dannebrog 1916 og dannebrogsmænd 1933. Lindahl har skabt et meget stort antal medaljer – også nogle af de officielle, idet han lejlighedsvis havde opgaver for Den kgl. Mønt. Lindahl var medlem af Numismatisk Forening i København til 1916. Han har udført medaljer over foreningens stifter C.T.Jørgensen samt af Bergsøe, ligesom han har udført foreningens medaljer over Tietgen (1894) og Chr.Jürgensen Thomsen (1910).

Lit: NFM 1936 s.367-371; NR 1988 s.21.

Lindberg, Joh. Adolf (1839-1916). Svensk medaljør og møntgravør, der som 17-årig kom i lære hos Lea Ahlborn, hvor han var i 7 år. 1863 tog han på en ca. 15 måneders udlandsrejse, der først bragte ham til København, hvor han i 6 uger arbejdede

hos → Christesen og dernæst tog til Paris, hvor han fik plads hos Paulin Tasset. Opholdet i Paris var særdeles lærerigt, og hjemvendt i efteråret 1864 startede han et gravøratelier samtidig med, at han genoptog sine studier i tegning på Akademiet. Medaljer blev det ikke til så mange af i de første år, idet de fleste bestillinger på sådanne gik til Lea Ahlborn eller J.E.Ericsson, men efter sidstnævntes død i 1871 ændredes forholdet. I 1877 havde han fået mange bestillinger bl.a. af → Magnus Lagerberg og rejste derfor til Paris, hvor han kunne få sine modeller overført i stål på en reduktionsmaskine. Samme år var han tilbage i Stockholm og fik anskaffet en reduktionsmaskine til sit atelier. Han var senere på flere rejser bl.a. til Paris, Rom, Neapel, Firenze, Wien og Dresden, og efter Ahlborns død i 1897 overtog han hvervet som medaljør på Myntverket, hvor han var mester for en lang række mønter.

Lit: NNÅ 1939 s.1-85.

Lindberg, Erik (1873-1966). Svensk medaljør, søn af → Johan Adolf Lindberg, med kunstakademisk uddannelse. Allerede som 15-årig deltog han i Teknisk Skoles tegnekursus, og efter studentereksamen begyndte han som gravørlering hos faderen og blev optaget på Kunstakademiet 1893. Tre år senere fik han Akademiets Kanslersmedalje for et relief, og året efter erhvervede han den kongelige medalje. 1899-1902 var han i Paris på et tidspunkt, hvor medaljekunsten nåede et af sine højdepunkter, og hvor han havde lærere og vejledere som Chaplain, Roty og Vernon. Han efterfulgte sin far som medaljør ved Myntverket 1916-1944, og 1920 blev han sekretær i Konstakademien. Han var hele sit liv uhyre produktiv og udførte et utal af mønter, medaljer, plaketter, skulpturer og monumenter. Efter sin pensionering på Myntverket, indrettede

han et atelier i sin lejlighed i Konstakademien.

Lit: NM XXXII: 1 & 2 (Ulla Ehrensvärd: Medaljgravören Erik Lindberg 1873-1966); Samlar forum nr.2 1975 s.3+14; NNUM 1967 s.1-3.

Lindberg, Jacob Christian (1797-1857). Dansk teolog og orientalist, der 1824 under biskop Münters vejledning skrev et essay om puniske mønter. 1828 blev det til en magisterdisputats omhandlende fønikiske mønter, og i 1840 fuldendte han beskrivelsen af Møntsamlingens arabiske mønter. Den er ikke udgivet, men er senere benyttet af andre. I 1843 annonceredes, at Falbe og Lindberg skulle arbejde sammen om udgivelsen af et værk om afrikanske mønter, men efter Falbes død forblev det uafsluttet. Lindberg var i øvrigt ikke på noget tidspunkt ansat på Møntkabinetet i København.

Lit: DBL bd.9 (1981) s.53.

Lindgren, Torgny (1905-1984). Svensk numismatiker og fil.dr. i historie. 1929 ansattes han i Sveriges Riksbank, og efter nogle års akademiske studier blev han fil.kand. i historie og finsk-ugriska sprog. I Svensk Numismatisk Forening (SNF) indtrådte han i 1936 og blev senere næstformand. 1953 skrev han »Sveriges Mynt 1719-1776« og blev samme år formand (ordförande) for SNF indtil 1961. I 1955 blev han bankkommisarie, og SNF gjorde ham til korresponderende medlem. I 1968 udgav han »Riksbankens Seddelhistorie 1668-1968«, og i forbindelse med bankens 300 års jubilæum fik han ideen til den svenske jubilæums 10 kr. seddel fra dette år. 1969 gik han på pension og fik mere tid til at hellige sig sine seddel- og bankhistoriske studier. Dette førte til, at han i en alder af 70 år blev fil.dr. på en afhandling om »Banko- och Riksgäldsrevisionerne 1782-1807«. Efter at SNF havde købt → Myntkontakt, publiceredes en stor

Lins

del af hans artikler heri. Af hædersbevisninger er han tildelt Illis quorum 8.st., Vitterhetskademiens for-tjenstmedalje, og SNF har hædret ham med Brenner medaljen i guld, forskningsmedaljen i guld samt for-tjenstmedaljen i sølv. Desuden blev han 1965 æresmedlem af foreningen.

Lit: NNUM 1969 s.25-32 (num. bibliogra-fi 1939-1968), 1976 s.27+58, 1984 s.137-138 (nekrolog); MK 1984 s.182-184.

Linsedukater. Bittesmå guldmøn-ter med linseform fra Nürnberg, Re-gensburg og Stolberg til en værdi af 1/16 og 1/32 dukat præget i 1700-tal-let. Som omsætningsmiddel tjente de intet formål, men de var samler-objekter og brugtes som fadderskabs-gaver. Man skænkede dem i små fint forarbejdede sølv- eller guldfili-granæsker, der hver indeholdt en dukat i form af 16 eller 32 L. → Lam-medukater.

Lion. Skotsk guldmønt til en værdi af 5 shilling indført af Robert III (1390-1406). Mønten havde sit navn efter løven i det kronede skjold på forsiden, medens bagsiden viste Skotlands skytshelgen St.Andrew, hvorfor mønten undertiden kaldes »St. Andrew«. De sidste typer, præget 1584-1588, kaldes ofte »lion noble«.

Lion a la haie → Tuin.

Lion d'argent. Anglo-gallisk denar udmøntet af Edward I (1252-1307) i Aquitaine, som han fik overdraget 1252 af sin far Henrik III (1216-1272). Mønten kaldes i dag også for »dernier au lion«, selv om den på mønten afbildede løve heraldisk set er en leopard, idet den har mod-vendt ansigt. Mønten vejer ca. 0,84 g, har finheden 0.299 og er antage-lig præget fra 1253. Mønten har en vis lighed med en dinero udmøntet af Ferdinand II den Hellige af Casti-lien (1230-1252), som var Edward's svigerfar.

Lion d'or. Fransk guldmønt indført 31. okt. 1338 under Filip VI (1328-1350) med en vægt på ca. 4,7-4,9 g. Forsiden viser kongen siddende i en gotisk tronstol med en liggende løve ved foden. Typen blev kopieret i Flan-tern og Nederlandene, hvor mønten gik under navne som → leeuw eller

*Tournai, Philipp IV af Spanien
(1621-1665): Lion d'or (souverain)
1649.*

gouden leeuw (guldløve). Under den belgiske revolution 1790 er præget en guldmønt, der på forsiden viser en løve med oprejst sværd og støttende sig til et skjold med ordet LIBERTAS (frihed). Bagsiden viser de 11 provins-skjolde. Mønten blev sat ud af kurs al-lerede 1791, da Østrig igen fik kontrol over området.

*Flandern, Louis de Male (1346-1384):
Lion heaume u.år.*

Lion heaume. Flandersk guldmønt indført af Louis de Male (1346-1384). Mønten har sit navn fra forsiden's motiv med en hjælmet løve under en gotisk baldakin. På flamsk kaldes denne mønt ofte gouden leeuw eller slet og ret leeuw.

Lion Shilling & Lion Sixpence.

Anden, antagelig senere betegnelse for Georges IV's engelske shilling og sixpence 1825-1826, der på bagsiden havde en løve stående over en kro-ne. Senere har Edward VII indført dette motiv på sine shillinge 1902 – et motiv, der først blev ændret 1954. Sixpence mønterne fra 1911-1927 har samme motiv.

Lipa → Kuna.

Lira (flertal: Lire). Italiensk mønten-hed fra 953 c.Kr. med rod i Karl d. Stores pund (lat: libra). I ca. 500 år var det en → regnemønt, og den er første gang præget 1472 i Venedig (→ lira tron). Derefter er den præget i mange norditalienske stater, særlig i Lombardiet (→ lira austrica), og de fleste steder efter forskellige møntfø-deder. Under den franske okkupation

*Venedig, Andrea Gritti (1523-1538):
Lire u.år.*

indførtes »lira italiana« også kaldt »lira nuova«, og denne mønt var identisk med den franske franc, hvad angik vægt og finhed. Den tidligere Genova »lira abusiva« = 4/5 lira nuova. Den milanesiske lira var til 1777 3,676 g med finheden 0.938, og den milanesiske lira nuova var fra 1780 6,214 g med finheden 0.549. Den tidlige toscanske lira indeholdt 3,737 g fint sølv. Det nye italienske kongerige tilpassede allerede ved lov af 26/4-1862 liren til det franske møntsystem, og i 1865 indtrådte landet i → Den Latinske Møntunion. 1 lira vejede 5 g og havde siden 1862 finheden 0.835 på samme måde som den franske franc. Sølvet forlod man efter 1. verdenskrig; 1922 mønterne var af nikkel og fra 1939 af rustfrit stål. Efter 2. verdenskrig blev mønten udført i aluminium, men inflationen overflødiggjorde den, og mønten er sidst præget med årstal 1985. I Italiensk Somalia er 1925 udgivet sølv 5 og 10 lire, og i Eritrea, der også var italiensk koloni, er der 1890-1896 præget 1, 2 og 5 lire i sølv. Sidstnævnte benævnes også tallero, idet begge værdibetegnelser stod på mønten. Desuden bruges møntenheden af San Marino og Vatikanet. En del andre lande har benyttet Lira for Pund, således Israel fra 1960-1980 hvor flertalsformen er lirot, og Tyrkiet fra 1934, hvor enheden benævnes lira i flertal.

Lira Austriaca (Svanzica). Navnet på den hovedmønt og regningsenhed, som Østrig indførte i Venedig fra 1800 og senere i Lombardiet-Venedig fra 1814. Af italienerne kaldtes det indførte 20 kreuzer-stykke for svanzica (ty.: Zwanziger). Indtil 1852 vejede mønten 6,6826 g, havde finheden 0.5833 og finvægten 3,8982 g. Efter 1852 blev vægten 4,3309 g, finheden 0.900, men finvægten var det samme, nemlig 3,8982 g. 6 lire = 1 scudo og 40 lire = 1 sovrano.

Lira Tron. Navnet på den først ud-

møntede lira mønt i Italien. Den blev præget 1472 i Venedig under dogen Nicolo Trono (1471-1473). Forsiden viser et brystbillede af dogen, medens bagsiden gengiver den venetianske Skt. Markus løve i en krans. Møntens motiv blev ændret af efterfølgerne. (→ Marcello, → Mocenigo). Møntens vægt var 6,52 g med sølvfinheden 0.948.

Lirazza → Gazzetta.

Liretta. Venetiansk billonmønt introduceret under dogen Nicolo Sagredo (1675-1676) og præget indtil først i 1700-tallet. For Zara (Dalmatien og Albanien) er bl.a. præget multipla af L. i værdierne 4, 8, 18 og 20 L. i 1700-tallet.

Lirone → Gazzetta.

Liroto → Lira.

Lisboline. Portugisisk-brasiliansk guldmønt til en værdi af 4000 reis (1/5 dobrao). Mønten er præget fra 1722 og har en vægt på 10,75 g.

Lis d'argent. Fransk sølv mønt med årstal 1656 indført under Louis XIV (1643-1715) til en værdi af 20 sols eller 1 livre. Der fandtes også en demi lis (10 sols) og quart de lis (5 sols). Mønten fik en kort levetid, idet den aldrig blev så populær som → louis d'argent. Mønten vejer 8,024 g, har finheden 0.958 og finvægten 7,69 g.

Lis d'or. Fransk guldmønt udmøntet med årstal 1656 under Louis XIV (1643-1715). Det er en smuk mønt. På bagsiden vises to engle, der holder et og kronet skjold – en bagside der ligner Chr.4.'s danske guldmønter (Hede 20 og 21). Italienerne gav den navnet fiordaliso d'oro og gliolato d'oro, men i Frankrig blev den ikke populær, og den blev inddraget efter et par års brug, hvorefter louis d'or igen kom til ære og værdighed.

Lesente (Licente) → Sente.

Litas. (flertal: Litu/ Litai). Hovedmøntenhed 1922-1940 i Republikken Litauen, der i nyere tid var selvstændig fra 16/2-1918 til 15/6-1940, da russerne besatte landet. 1 litas mønten var en sølv mønt med vægten 2,7 g og finhed 0.500. Der er også præget 2, 5 og 10 L. mønter. De første mønter bærer årstallet 1925. 1 litas = 100 centu. Efter Litauens selvstændighed 6.sept. 1991 brugtes som overgangsordning de såkaldte → talonas, men fra 25/6 1993 vendte man tilbage til den gammelkendte litas á 100 centu.

Litra. Siciliansk vægtenhed hvis navn er etymologisk forbundet med det romerske pund (libra) af bronze. 1 bronze libra = 0,86 g sølv. Sølv litraen var dermed lidt tungere end obolen, hvis teoretiske vægt var 0,72 g. Derfor var man nødt til at gøre typerne lidt forskellige for at udgå

Sicilien, Akragas: Litron ca. 450 f.Kr.

forveksling. 6 oboler var derfor lig 5 litrai og 1 sølv litra = 1/10 korintisk statér (pegasus statér). Sølv litraen er første gang præget omkring 460 f.Kr. Guld litraen (0,86 g) er bl.a. udmøntet i Gela omkring 415-405 f.Kr., og i Syrakus er præget en guld octobol = 100 sølv litrai, og en guld tetrobol = 50 sølv litrai. Udmøntningen i bronze er lidt atypisk. Bronze litraens vægt på 109 g var upraktisk som mønt, derfor gjorde man mønten mindre, og den blev hermed en kreditmønt. Da vægten ikke var noget mål for værdien, måtte denne angives på mønten. Dette gjordes f.eks. med et P for pentonkion (= 5 onker = 5/12 litra), 6 kugler for 1/2 litra, 4 kugler for 1/3 litra, 3 kugler for 1/4 litra etc. I Den Romerske Republik er efter 269 f.Kr. udgivet

Litt

bronze litra og 1/2 litra, og lidt senere også 1/4 litra i bronze.

Litteratur → Numismatisk litteratur.

Livonese. Russisk udmøntning under Elizabeth (1741-1761) i 1756-57 for Livonia og Estonia, dvs. det nuværende Estland og den nordlige del af Letland. Sølv møntserien er baseret på taler systemet, således at 1 L.=96 kopek. Der er udmøntet stykker på 96, 48 og 24 kopek. 1 L. vejede 26,38 g med finheden 0.750. Disse tre mønter havde på bagsiden en dobbeltørn med våbenskjolde for

Rusland, Elisabeth Petrovna
(1741-1762): Livonaise (96 kopek)
1757.

Livland og Estland og omskriften: MONETA LIVOESTHONICA. Forsiden havde et portræt af Elizabeth og omskrift med latinske bogstaver. Der er også præget 4 kopek (1,09 g 0.750) og 2 Kopek (1,05 g 0.396). Disse har en kronet dobbelt-

ørn på forsiden og de to våbenskjolde på bagsiden. Der findes en del → novodels med russisk tekst omkring portrætsiden.

Lit: Spasky: The Russian Monetary System. s.215-216.

Livornino (Livornina), er navnet på guld mønter og talere (tallero) udmøntet under hertugerne Ferdinand II (1621-1670) og Cosmus III af Toscana (1670-1723) med særprægede bagside fremstillinger. Taleren (livornino) afbilder havnen ved Livorno (eng.: Leghorn) udmøntet mellem 1656 og 1700, og dukaten med samme motiv kendes med årstal 1655. En anden taler og en dobbeltdukat (doppia) (livornina) afbilder to tæt sammenslyngede rosenbuske. Taleren (pezza della rosa) er kendt 1665-1700, og doppia (pezzo d'oro della rosa) kendes 1717-1721.

Livre. Navnet på det franske pund, afledt af det romerske pund (libra). Den franske livre var siden Karl d.Stores tid (768-814) en → regnemønt og er kun to gange præget i form af en mønt (→ Lis d'argent, → Livre de la Compagnie des Indes), og 1 livre=20 sous eller sols=80 liards=240 derniers. I 1100-tallet brugte man i Nordfrankrig »livre parisisk«, der var 1/4 tungere end »livre tournois«, som med tiden blev mere og mere almindelig i brug. Under Karl VIII (1483-1497) forsvandt den parisisk, og under Karl IX (1560-1574) prægedes de sidste sol parisisk, og efterhånden anvendtes mest livre tournois. Gennem møntforringelser faldt værdien af regnemønten. 1715 var 1 ecu=5 L., i 1718: 6 L., 1729: 9 L., 1737: 5 L. og fra 1740 til Revolutionen: 6 L. 1794 blev livren afløst af et decimalsystem med franc som hovedmønt.

Livre. Libanesisk hovedmøntenhed indført 1925 og inddelt i 100 piastres. Oprindelig var der ingen 1 livre mønt, derimod en 1 livre pengesed-

del, som fandtes i værdier helt op til 100 livres. Som FAO-mønt er den udmøntet med årstal 1968 i nikkel, og som almindelig omløbsmønt med årstal 1975-1981.

Livre de la Compagnie des Indes. Fransk sølv mønt fra 1720 til en værdi af 20 sols, med sit navn efter et selskab grundlagt af John → Law, som på den tid var ansvarlig for Frankrigs finansvæsen. Tidligere blev den betegnet som en kolonimønt, men den var kun bestemt til cirkulation i Frankrig. Det er i øvrigt eneste gang, der er udmøntet en → livre mønt i Frankrig, bortset fra → lis d'argent.

Livre turque → Lira.

Ljungberger, Gustaf (1733-1787). Svensk medaljør og stempelskærer, elev af J.E.Rehn og Daniel Fehrman, og som graverede møntstempler på Myntverket i Stockholm i perioden 1759-1763. Efter en uddannelsesrejse, som bl.a. gik til Paris og Firenze, blev han 1768 professor ved Akademiet. I perioden 1774 til sin død skar han tillige møntstempler, og 1780 udnævntes han til hofgravør. En svensk medaljekyndig har engang udtalt, at hans medaljer var for slappe i karakteristikken og alt for overbearbejdede i detaljerne.

Ljusnedal. Mineby i Härjedalen i Midsverige tæt på den nuværende norske grænse. Ejerne af minerne Ljusnedal og Ljungdalen var Bergensstierna, Lefebvre og Pettersson, der 1746 fik tilladelse til en produktion af → plåtmynter i værdierne 1 og 1/2 daler. Der kendes dog et enkelt eksemplar af en 2 daler plåt, som måske er en prøve. Under Frederik I (1720-1751) kendes de med årstallet 1746 og 1748 og fra Adolf Frederik (1751-1771) med årstal 1753. Stempellerne blev, ligesom tilfældet var for de fleste andre plåtproducerende steder, fremstillet i Avesta.

Lit: B. Tingström: Plate Money, Stockh. 1986 s.93-94; MK nr.4-5 s.109-113.

Lochgeld → Reichskreditkassenmünzen.

Locumtenenstaler. En art medaljeglignende mindemønter (gylden-groschen, Dav.9698-9703) udmøntet i Sachsen af Frederik III, den Vise, (1486-1525) fra 1507. Forsidens omskrift ender med: IMPERIQUE LOCVM TENENS GENERAL (general rigsstatholder) – en værdighed kejser Maximilian I havde forlenet ham med. Omskriften findes også på mange andre mønttyper, bl.a på sølv-mønter fra groschen til 2 gulden-groschen og dukater i værdier fra 1 til 15 dukat. Disse mønter brugtes hovedsagelig af kurfyrsten som gaver.

Lod (ty.: Lot). Oprindelig en tysk 1000-tals betegnelse for den romerske halvounce (semuncia), formentlig opstået i forbindelse med indførelsen af vægtmarken (= 2/3 pund), idet 1/16 mark = 1/24 romersk pund (semuncia). → Kølnermarkens deling ved vejning af ædle metaller var i Danmark: 1 mark = 16 lod = 64 quint = 256 ort = 4252 es (4096 as) = 32.768 grains = 65.536 richtpfenning-teile. Som probervægt inddeling for sølv bruges følgende inddeling: 1 mark (233,855 g) = 16 lod = 96 gran = 288 gren (grän). Når man taler om lodighed (→ finhed) er 16 lod = rent sølv (16 lodigt). Indeholder en legering 14/16 sølv, siger man, at den er 14 lodig.

Loddespor. Fjerner man et øje, et osken, en broschenål eller andet påloddet fra en mønt eller medalje, bliver der altid spor derefter, og denne beskadigelse nedsætter stykkets pris væsentligt. Et øskenspor går som regel kun ud over randen, hvorimod en broschenål kan efterlade kraftige spor på møntfladen, idet der som regel er anvendt sølvslaglod. Også tinlodning kan være svær at reparere.

Loheskatten. Kæmpestort svensk sølvskattefund, der kom for dagen 15. okt. 1937 i Lilla Nygatan 5 i Stockholm. Skatten bestod af en stor oval fiskegrøde af kobber og to runde kobberkar, alle fyldt til randen med sølv-mønter og sølvgenstande. Den samlede sølvvægt var 201 kg omfattende 84 sølvgenstande samt 18.217 sølv-mønter med yngste årstal 1741. Desuden fandtes en guldkæde samt 11 pergamenter og papirdokumenter omhandlende husets skæbne fra midten af 1500-tallet til 1704. Heraf fremgår, at skatten har tilhørt Lohe familien og antagelig er nedlagt 1742 eller 1743. Ca. 15.000 af mønterne bestod af markstykker eller højere værdier.

Lit: NNUM 1939 s.37-45; NM XXXIII s.7-28

Lokalmønt. Betegnelse anvendt i Sverige om nogle »mønter« med værdibetegnelse svarende til tidligere tiders poletter. I 1977 udkom den første lokalmønt i Trelleborg, og derefter fulgte en lang række svenske byer. Lokalmønterne prægedes ofte som en 10 kr i bronze, 100 kr i sølv og 1000 kr i guld. De var gyldige i de byer, hvor de var udstedt, dog ofte kun i en bestemt periode, og de fleste havnede hos samlerne. Hovedparten af de moderne svenske lokalmønter er fremstillet af Scandcraft Ädla Metaller AB i Trelleborg.

Lommevalseværk. En særlig form for → møntvalseværk fra 1500 og 1600-tallet, hvor løse stempler (lomme-stempler) var sat ind i valserne (lommevalser). Årsagen til dette påhit var, at man tidligere havde grave-ret stemplerne direkte i valsen. Det drejede sig normalt om 4-6 stempler pr. valse, og gik bare eet af disse ind-graverede stempler itu, måtte man kassere hver 4. eller 6. mønt eller lave en ny og kostbar valse med 4 eller 6 nye stempler. Med den nye metode skiftedes blot det stempel ud, som var blevet defekt.

Londonmønterne (Londonsættet). Samlerbetegnelse for de norske 10, 25 og 50 øre mønter i nikkelbronze med årstal 1942, som blev præget i London for den norske eksilregering. Mønterne var sammen med london-sedlerne beregnet på at skulle anvendes ved en allieret landgang i Norge. De kom aldrig i brug, og hele partiet på i alt 22,5 tons blev inden 1954 tilbagesolgt til Royal Mint i England. Dog beholdt Den kgl. Mønt i Kongsberg nogle få kilo af hver værdi.

Lit: NNUM 1962 s.25-29; Kolbjørn Skaa-re: Mynt i Norge. s.63-64; SN 1985 nr.1 s.29.

Long-Cross type. Betegnelse for mønttype indført 1247 i England under Henrik III (1216-1272), hvor korset på møntens bagside gik til kanten og endte i tre kugler for at undgå, at mønten beklippedes, – i modsætning til de tidligere → short-cross pennies. Long-cross typen blev præget i ikke færre end 20 byer, og London og Canterbury var de største producenter. Typen fortsatte indtil 1279 under Edward I (1272-1307), hvor den blev forbudt og afløstes af en serie på tre møntværdier bestående af groat, penny og halfpenny. Betegnelsen long-cross og short-cross anvendes også i forbindelse med de tidligere engelske mønter fra 900 og 1000-tallet og deres efterligninger.

Loos, Daniel Friedrich (1735-1819). Tysk medaljør og stempelskærer, der tjente det preussiske hof i over 60 år, først i Magdeburg (1756-1767) og fra 1768 ved Mønten i Berlin. Her har han udgivet et utal af medaljer, hvoraf en hel del med relation til Danmark; først og fremmest diverse nytårs-medaljer, men også især religiøse medaljer, bl.a. Martin Luther-medaljer (Bgs.83-87) samt en række danske personmedaljer. Hans søn Gottfried Loos (1774-1843) åbnede 1812 sin egen private prægeanstalt, hvor også han udførte en række

Lori

ke danske medaljer (Bgs: 161, 180-81, 278-80 etc.).

Lorichs, Gustaf Daniel (1785-1855). Svensk diplomat, møntsamlere og numismatiker, der 1808 kom til København som legationssekretær. I 1816 blev han udnævnt til charge d'affaires i Madrid, en stilling han varetog indtil 1852. Kort tid efter sin ankomst til Spanien begyndte han med iver at samle spanske mønter. Han opgør selv i en regnskabsbog fra 1825 værdien til mindst 20.000 realer. Senere kastede han sig over græske og romerske mønter og modtog gennem årene den ene store sendning efter den anden fra Athen.

Han havde også held til at erhverve en serie meget sjældne guldmønter udmøntet under 14 af de vestgotiske konger, og ved en anden lejlighed købte han et betydningsfuldt fund af castilianske mønter. 1846 vurderede han samlingen til 167.432 realer. Efter sin fratrædelse fik han af dronning Isabelle II lov til at blive i landet, og samme år (1852) udgav han sin: »Recherches numismatiques concernant principalement les medailles celtiberiennes«. Den anden del af dette værk blev fundet i håndskrift efter hans død og blev udgivet i Madrid i 1857 under titlen: «Catalogue des monnaies et des medailles antiques etc.» Det antages, at han før sin død ejede en af de største private samlinger på den tid, og 37.000 mønter blev i 4 store egetræskister og med kavallerieskorte transporteret til Alicante, hvorfra et af den svenske flådes fartøjer bragte dem hjem. Den bedste del blev indlemmet i Kungl. Myntkabinettet i Stockholm.

Lorraine. Navnet på en skotsk testoon præget 1558-1561. Navnet kom fra forsiddens design, som bestod af Francis II og Marys kronede initialer mellem to Lorraine-kors. Udmøntningen blev lige så kort som ægteskabet, det varede i to år, idet kongen døde som sekstenårig i 1560.

Loshultskatten findes beskrevet i historiske romaner, men er også velkendt inden for numismatikken, idet en række smålandske og skånske plåtmyntskatte med slutmønt fra årene 1674 og 1675 måske kan ledes tilbage til det såkaldte Loshultskup, hvor svenskens krigskasse blev delt mellem landsbyboerne.

Lit: Vigo Edvardsson: Loshultskuppen. En mærkelig hændelse från snapphanefejden, Hässleholm 1960; NNÅ 1969 s.125.

Losungstaler & Losungsdukat.

En række svenske kolonimønter (besittingsmynt) præget i Würzburg 1631-32. De var i stilen ret grove og var præget til hæren af nedsmeltede kirkeskatte. På mønternes forside ses Gustav II Adolf med feltherrestav, og over hans portræt står på hebraisk: JEHOVA. Bagsiden bærer det svenske rigsvåben inden for to korslagte laurbærgrene og øverst ses det såkaldte svenske løsen: Got mit uns (Gud med os). Man mener, at der bag møntmesterssignaturen M.L. gemmer sig den kendte regnepeningemager Mathæus Lauffer fra Nürnberg, der døde 1632.

Loti → Sente og Maloti.

Lotteridukat. Guldjubilæums mønt uden årstal (Frdb.1903) med Fortuna (lykkens gudinde) på en globus på bagsiden. Mønten blev udgivet i Pfalz af Karl Theodor (1742-1799) i 1767 og senere til erindring om oprettelsen af Mannheimer lotteriet.

Louis d'argent → Ecu Blanc.

Louis d'or. Fransk guldmønt indført 3. april 1640 under Louis XIII (1611-1643) med forbillede i den spanske → pistol. Udmøntningsformlen var 36 1/4 stk. på 22 karat troymærken (244,753 g). Den vejer derfor 6,75 g og har finheden 0,917. Da den blev indført, sloges også præsentationsstykker i værdierne 10 L., 8 L. og 4 L. Dens værdi gjaldt oprindeligt

Frankrig, Louis XIV (1643-1715):
Louis (a la tete virile) 1679.

10 livres, og den blev bibeholdt som regnings louis d'or eller regnemønt, da udmøntningsforholdet, især 1709-26, ændredes flere gange. 1792-93 udmøntedes de såkaldte konstitutionelle »louis de 24 livres«. Kongens portræt er stadig på forsiden, medens bagsidens motiv er opbygget i revolutionens ånd. En ny type 1793, præget efter kongens halshugning, har den tidligere bagside som forside, medens bagsiden består af en krans, hvori ses værdiangivelsen 24 livres. Begge mønter vejede 7,6 g og havde finheden 0,900.

Louisiana cent. Navnet på en kobber 9 deniers med indskriften: COLONIES FRANCOISES og årstallet 1721 eller 1722. Det var en fransk kolonimønt beregnet til Vestindien, men fandt i stor stil vej til den franske koloni Louisiana i Nordamerika – et område der var meget større end den nuværende stat Louisiana og opkaldt efter Louis XIV.

Love → Møntlove.

Love tokens. Amerikansk betegnelse for det vi i Danmark nærmest opfatter som et troskabs pant, en mønt med den ene side eller det midterste af mønten planeret, således at der kunne graves i den. Dette var

langt billigere end at købe en præfremstillet medaljon til at gravere i. På stykket graveredes navnet (ofte fornavn eller kælenavn). Mange af stykkerne bærer også kunstfærdigt udfærdigede initialer eller mono-

Skandinaviske mønter med indgravninger.
3 danske 25 ører (1874-1911) og en svensk 50 øre ST (1875).

grammer, hvoraf nogle kunne være spejlvendte, så man først kunne læse inskriptionen, når man så den i et spejl. Desuden blev der for det meste påloddet et lille øsken, så stykket kunne bæres. Disse love tokens var meget populære i USA i den sidste del af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet og blev hurtigt efterlignet i Europa og altså også her i Skandinavien.

Lit: MN Jan 1971 s.8.

Lovligt betalingsmiddel er de af staten officielt udgivne sedler og mønter. Nogle lande har bestemmelser om, hvor meget i mønter private højest er pligtige at modtage. Checks og andre betalingsmidler er alment accepterede → betalingsmidler uden at være lovligt betalingsmiddel.

L.S. forkortelse for det latinske »locus siglis«, som betyder »seglets sted«. Det findes i en lille vignet på kongelige forordninger og plakater under kongens navn, idet kongens originale segl ikke kunne sættes på hver eneste trykt forordning.

Lucer (Luzer, Lutzer). Betegnelse i 1600 og 1700-tallet for de i Schweiz og området omkring øvre Rhinen meget hyppigt kurserende shillinge fra Luzern samt lignende shilling-smønter fra andre møntsteder i Schweiz.

Luftpumpetaler kaldes nogle tyske medaljer og skuetalere fra året 1702, der i symbolsk form viser den uenighed, der opstod mellem de hertugelige brødre Rudolf August og Anton Ulrich af Braunschweig, der indtil dette tidspunkt ellers havde regeret uadskilleligt sammen. På forsiden forsøger to heste forgæves at trække to guerickeiske halvkugler (De magdeburgske halvkugler) fra hinanden, og bagsiden har samme motiv, blot med den forskel at her ses en damehånd, som åbner for ventilen, så de to halvkugler falder fra hinanden. Hånden tilhørte Anton Ulrichs hustru prinsesse Elisabeth Juliane af Holstein-Norburg, idet man påstod, at hun skulle være årsag til tvisten mellem de to brødre.

Luhlanga → Lilangeni.

Luigino. Almindeligt øgenavn for det franske sølv 5 sols stykke, der oprindeligt blev præget fra 1643 under

Italien, Toskana, Ferdinando II de Medici
(1621-1670): Luigino 1660.

Louis XIV (1643-1715). Mønten fik sit øgenavn i Italien, hvortil den kom i stor mængde beregnet for handelen med Levanten. → Ligurino.

Luma → Dram.

Lund. Skånsk by, som i middelalder-

ren var et af de betydeligste danske møntsteder. Knud d. Store (1018-1035) oprettede et møntværksted i byen, og det var aktivt til omkring 1377. Ca. 1405 genoptoges udmøntningen under Erik af Pommern, men efter 1442 under Christopher af Bayern, flyttedes udmøntningen til Malmø.

Lit: SMM 1988 nr.4 s.10-11, nr.5 s.10-11, nr.6 s.8-9.

Lundby Krat fundet. Bemærkelsesværdig dansk møntskat fundet med metaldetektor af Laurits Møller efteråret 1980. Lundby Krat er beliggende i Gunderup Sogn en halv snes kilometer syd for Aalborg. Skatten indeholdt 237 mønter plus en del brudsølv, barrer og lidt guld. 5 af mønterne var fra Oluf Hunger (1086-1095) Hbg.4 og 113 stk. var fra Erik Ejegod (hovedsagelig af type som Hbg.7). De udenlandske mønter bestod af 69 norske mønter fra Magnus Barfod (1093-1103), 3 engelske og 47 tyske. Mønterne er antagelig nedlagt kort tid efter 1100. Fundet gav anledning til en del polemik angående danefægdoptørelsen, idet finderen ikke var tilfreds med de 20.000 kr, som rigsantikvaren i første omgang ville udbetale. Ved landsretsdom af 17/8-1987 ændredes dette beløb til 100.000 kr, men beløbet nedsattes til de oprindelige 20.000 ved højesteretsdom af 22/1-1991.

Lit: NR 1981 nr.2 s.12-25, 1987 nr.2 s.77-82, 1991 s.7; NNUM 1991 s.55-57; Kirsten Bendixen: Skatten fra Lundby Krat – de danske mønter (Kbh.1993).

Lundgren, L.P. (1789-1853). Svensk mønt- og medaljegravør, der ret sent kom i gang med sin gerning, idet han først studerede medicin og dernæst var assisterende fægtemester. Han lærte gravørkunsten af den til Sverige indvandrede hofgravør S. Salmson. Som kunstner var han middelmådig, men virkede dog på Myntverket 1830-1853. Derimod havde

Lund

hans søn Per Henrik Lundgren (1824-1855) et større talent, som det dog ikke blev ham forundt at vise meget af, idet han i en tidlig alder blev sindssyg og døde. L.P. Lundgren havde også en datter Lea (gift → Ahlborn), der ligeledes gik gravørvejen.

Lundgrens Fond for Numismatik. Fond oprettet 1979 af Norsk Numismatisk Forening bærende foreningens mangeårige formand Per Lundgrens navn. Dets statutter er følgende: 1. Norsk Numismatisk Forening opretter et fond til fremme af numismatisk forskning i Norge. Fondets navn er Per Lundgrens Fond for Numismatik. 2. Fondet består af midler tilført fra NNF og gaver fra privatpersoner og/eller institutioner. 3. Fondets formål er at støtte og fremme numismatisk forskning i Norge. Det gælder numismatisk forskning udført af nordmænd og udlændinges forskning, hvis denne omfatter emner indenfor norsk numismatik eller er af interesse for denne. 4. Midler af fondet kan også benyttes til at fremme interessen for numismatik på lokalplan og til at invitere foredragsholdere til NNF og til lokalforeningerne fra ind- og udland. 5. Fondet forvaltes indtil videre af NNF's styrelse. Revideret regnskab for fondet fremlægges på den ordinære generalforsamling sammen med det ordinære regnskab. Revisor for fondet er NNF's revisor.

Lundmark, Johan Efraim (1885-1960). Svensk skribent og numismatiker, der efter at være blevet fil.lic. 1915 blev kunstnerisk rådgiver og direktørassistent hos Sporrøng og Co. – et firma hvor han lærte meget af det, der kom til udtryk 1921 i artiklen: »Medaljeprægningens teknik«. Senere kom artikler som »Sergel och den svenska medaljkonsten«, ligesom han gik ind i debatten omkring brakteatstemplet fra → Lödöse.

Lunds Universitets Mynt- och Medaljsamling. Grundlaget for denne samling var indkøbet i 1745 af Kilian Stobæus d.ældres samling af mønter og medaljer fra de nordiske lande. Indtil 1805 og mellem 1856-1918 var møntkabinettet en egen institution, men i årene 1805-1856 og efter 1918 har den været sammenlagt med Universitetets historiska museum i Lund.

Lit: NNÅ 1937 s.139; SNT 1990 s.124.

Luseøre. Slang-betegnelse for de norske 1 og 2 øres mønter, der opførte med at have gyldighed fra 1/1-1974.

Lusshebourne. Navnet på en sterlingimitation af dårligt sølv slået forskellige steder i Brabant og Luxemburg (deraf navnet). Disse mønter fandt vej til England via engelske købmænd, der handlede i Flandern, og mønterne har i England cirkuleret til henimod slutningen af 1300-tallet.

Lit: C.G.di Scarfea: Le imitazioni e le contraffazioni monetarie nel Mondo. Bologna 1975. s.497 ff.

Lwei. Skillemøntenhed indført i Angola januar 1977. 100 lwei=1 kwanza. Der er kun udmøntet en mønt med denne møntenhed – en 50 lwei, og den kom først i en udateret udgave, senere med årstal 1979.

Lübeck. Slesvig-holstens by, hvor der efter Henrik Løves overtagelse 1158 er slået en tosidig denar. 1181 blev byen kejserlig og udsendte egne mønter i kejserens navn. 1201-1226 var byen på danske hænder, og man har diskuteret, om der ikke i denne periode har været præget hulpenninge, og om de har været forbillede for de fra 1226 udmøntede såkaldte kejserbrakteater og hulpenninge, som er præget til midt i 1300-tallet. 1340 fik byen ret til at præge tunge guldgylde af type som de floriner, der blev præget i Firenze (Florens).

Allerede 1353 fik man en tosidig penning samt witten (4 pennige) og schilling fra ca. 1365. Disse mønttyper blev fra 1403 fortrængt af dreilinge og sechslinge. Efter fremkomsten af de store sølvmønter i Østrig og Sydtykland i slutningen af 1400-tallet, sluttede Lübeck, Hamborg, Lüneburg og Wismar sig i 1502 sammen i en møntunion for at udmønte talere (gyldengroschen) og underdelinger heraf. Efter rigsmøntordningen fra 1559 udmøntes speciedalere og underdelinger heraf til 1776 og desuden lette guldgylde med forbillede i de rhinske gylde. Den sidste mønt, der er slået for Lübeck, er 3-mark stykket fra 1914.

Det lybske møntvæsen har siden 1300-tallet haft stor indflydelse i Danmark. Den lybske mønt var god og stabil, og i usikre tider i Danmark forlangte folk, at der blev regnet efter lybsk forbillede. Efter 1625 var forholdet dette, at 1 mark lybsk=2 mark danske.

Lit: Behrens: Münzen und Medaillen der Stadt und des Bisthums Lübeck. Berlin 1905 (Nytryk: Hamborg 1972).

Lügentaler → Rebellentaler.

Lykkedaler (ty.: Glückstaler). En række mønter og medaljer med et billede af lykkens gudinde Fortuna. Mange tyske fyrster valgte dette motiv fra begyndelsen af 1600-tallet som deres foretrukne allegoriske bagsidefremstilling på mønter og medaljer. De første lykkedalere er præget 1612-1613 af hertug Adolf Friedrich af Mecklenburg-Schwerin, og i Danmark fulgte Chr. 4. (1588-1648) efter, idet han til sin specieudmøntning i Glückstadt 1623-1648 brugte samme motiv. Også efterfølgeren Fr.3.'s Glückstadtspecier og -dukater bruger Fortuna som bagsidemotiv, medens det under Chr.5. kun bruges på en enkelt dukat fra 1682. De danske udmøntninger med dette motiv, der påbegyndtes 1623, har deres forbillede i de udbyttemønter fra An-

dreasberg med størrelse fra 1 1/2 til 4 daler, der samme år var udgivet af hertug Friedrich Ulrich af Braunschweig.

Lüster, Chr (1822-1871). Dansk gravør med en omtumlet tilværelse og indblandet i en falskmøntersag 1849, idet han havde lavet særdeles gode stempler til bl.a. 32 rigsbankskillingen 1842. De falske mønter blev præget i ring i en til formålet indkøbt slagpresse. Medaljør Krohn fra Den kgl. Mønt vidnede i sagen og sagde, at mønterne var fantastisk godt gjort, men at der var flere små uøjagtigheder, bl.a. manglede løverne krone, og Delmenhorst-korsen i hjerteskjoldet manglede også. Lüster fik 1850 8 års straffearbejde. Efter at have været fængslet i to år, blev han benådet på ansøgning af flere gode mænd, som ligeledes skaffede ham rejsepenge til Brasilien. Ved medaljør Krohns hjælp fik han 1855 ansættelse på Den kejserlige Mønt i Rio de Janeiro. 1863 blev han gravør og 1869 chefgravør på Mønten i Rio. Flere af Brasiliens mønter bærer hans signatur, ligesom han har udført en række medaljer.

Lit: NNÅ 1948 s.131-141; WK bd.2 (1949).

Læderpenge har fra tidlig middelalder været brugt adskillige steder og i særlige situationer som belejring etc. Den byzantinske kejser Konstantin V (741-775) skal have brugt L. under en belejring 743, og dogen Domenico Michieli anvendte ligeledes dette betalingsmiddel omkring 1122. Desuden skal L. være brugt af Johan af England og af Ludvig IX under sit fangenskab samt af Kejser Friedrich II under belejringen af Faenza 1241. Disse stykker skal senere være blevet ombyttet med → augustal guldmønter. Øen Man har i årene 1570-1580 anvendt en art skillemønt af læder, og i Leyden udgav man 1574 en lædermønt under den spanske belejring. I Nord-, Midt- og

Nødpenge fremstillet af læderstykker, der var beregnet til forsåling, af firmaet Vogl i Mattinghofen (Oberösterreich) i 1920. 10 (heller) og 1 (krone). Formindsket gengivelse.

Østeuropa findes beretninger om læderpenge med en sølvnagle igennem, men de fleste er dog såkaldte vandresagn. Efter 1. verdenskrig er af en by i Østrig udgivet sålælæder i forskellige udformninger med indstempet værdi. Pengesedler trykt på læder eller spalt kendes i utallige eksemplere.

Lit: KL 11 sp.73-76; Fortid og Nutid bd.16 s.33-58; NNÅ 1947 s.1-26; NNUM 1946 s.169-172.

Läffer, Leopold Fredrik (1874-1921). Svensk sprogprofessor, der gennem studiet af indskrifterne af en del af Sveriges ældste mønter fik interesse for numismatikken. Dette »udmøntede« sig i artiklerne: »Tolkning af indskrifterne på några Olof Skötkonungs mynt« NM XXI s.1-24, samt »Ännu en svensk myntpräglare, sannolikt hus Olof Skötkonung«, NM XXI s.96-107. Läffer blev 1917 valgt til korresponderende medlem af SNF.

Lødig mark → Mark lødig.

Lødighed → Finhed.

Lödöse. Svensk udmøntningssted fra slutningen af 1100-tallet under Knut Eriksson (1167-1196) til omkring 1360-tallet. Lödöse var en havneby ved Götaelven, og ved udgravninger er fundet møntværktøj til

fremstilling af de såkaldte → bogstavbrakteater i form af en brakteatmatrice samt prægningsunderlag af læder og bly med aftryk af mønter.

Lit: NNÅ 1971 s.60-86; MK 1984 s.123, 125.

Lödösebrakteater → Bogstavbrakteater.

Løser → Juliusløser.

Løsertaler → Juliusløser.

Løsfund → Enkeltfund.

Løvedaler. Talermonet præget fra 1576 (prøvemønt fra 1575) i provinsen Holland. Møntens navn var leeuwendaalder og skulle gå for 32 stuiver. Dens indre værdi var dog 3 stuiver mindre. Denne difference skulle tjene som gevinst til fordel for befrielseskrigen. Møntens vægt var 27,648 g, finheden 0.750 og finvægten 20,736 g. Forsidens motiv var en harniskklædt ridder og Hol-

Nordlige Nederlande, Utrecht: Løvedaler (Leeuwendaalder) 1660.

Løve

lands provinsvåbenskjold forneden. Omskriften var: MO NO ARG ORDIN HOL. Bagsidens motiv var en stor heraldisk løve. Typen blev snart også præget af andre provinser, og eneste forskel var provinsnavnet i omskriften. Der skete mindre ændringer – 1586: værdi 1 gulden og 16 st. og 1606: 1 gulden og 18 st. Prægningen fortsatte til 1713, og den var en meget brugt handelsmønt i Østeuropa og Levanten, dvs. langs den lilleasiatiske kyst, Syrien og Ægypten, hvorfor den også gik under navnet levanttaler. Araberne kaldte den abu kelb (hundens fader), fordi de i løven så en hund. I Rusland var navnet levok, og endnu i dag har vi i Bulgariens møntenhed lev (løve), og den rumænske leu minder om møntnavnet løvedaler (lecuwendaalder).

En del mindre møntprægende steder i Tyskland og Italien har efterpræget mønten i slettere udførelse, hvilket medførte at den i levanthandelen blev fortrængt af → piaster og → Maria Theresia-dalere.

En dansk løvedaler er præget 1608 i Helsingør i ringe mængde under Chr.4 (1588-1648). Den var lidt ringere end sit forbillede. Vægt 27,341 g, finhed 0,750 og finvægt 20,506 g.

Løvengroschen (Gros au Lion). Groschenmønttype præget i Flandern 1337-1365. Forsiden havde en løve som hovedmotiv med omskriften MONETA FLAND. Bagsiden mindede om de franske turnoser med to omskriftsrækker. Af denne dårlige mønt har Ludvig v. Male (1346-1384) ladet udmønte over 60 millioner stykker, og typen er efterpræget af en snes andre landområder.

Løventhal, Carl Eduard (1841-1917). Dansk lærer, missionær og møntsamlere, der begyndte sin missionsnærgerning omkring Madras i Indien 1872. Han vendte syh hjem i 1914. Allerede 1902 havde Møntsamlingen i København fået en sær-

lig bevilling til at købe hans overmålede store samling (over 10.000 stk.) af sydindiske mønter.

Lit: MN 1981 s.12.

Løvepenninge. Navnet på en lang række brakteater eller tosidige småmønter (pfennige og heller) i 1300 og 1400-tallet med afbildning af en løve.

M

Maccochino → Macuquina.

Mace. Engelsk betegnelse for den kinesiske vægt qian (ch'ien, tsien), der er 1/10 tael eller liang. Da man omkring 1894 begyndte at udgive mønter i dollarstørrelse, angav man værdien i mace og candareen. 1 liang (tael)=10 qian (mace)=100 fen (candareen)=1000 li. 1 dollar=0,72 tael, hvilket medførte, at der på 1 dollar mønten stod: 7 mace 2 candareens. 1/2 \$ (50 cents): 3 M.6 C., 1/5 \$ (20 cents): 1 M. 4.4 C., 1/10 \$ (10 cents): 7,2 C. og 1/20 \$ (5 cents): 3,6 C. Et par af provinserne har en kort overgang omkring 1900 regnet 1 \$=0,73 tael.

Macuquina. Spansk betegnelse for »moneda cortada«, dvs. enhver uregelmæssig formet og kantet mexicansk eller sydamerikansk → peso og dens underdelinger.

Macuta (flertal: Macutas) var flere steder i Afrika (Congo, Angola, Sierra Leone etc.) betegnelse for små stråmåtter eller bredt vævede bomuldsbånd. Sidstnævnte omsattes i store ruller helt op til en meter i diameter. I de portugisiske kolonier i Afrika blev M. tidligt regnet lig 50 reis,

men først fra 1762 dukker navnet op på angolanske mønter, idet der fra dette år kendes 12, 10, 8, 6, 4 og 2 M. i sølv samt 1, 1/2 og 1/4 M. i kobber. 1814 kontramarkeredes en række af kobbermønterne for at fordoble deres pålydende værdi, og i 1815 udkom en kobbermøntserie, der stort set var lig den tidligere bortset fra, at værdien var fordoblet, dvs. at 2 M. mønten i kobber i størrelse og vægt svarede til den gamle 1 M. mønt. Desuden fandtes 1, 1/2 og 1/4 M. Dette system fungerede indtil 1860. 1910 blev 20 M.(1000 reis)=1 escudo=100 centavos.

Lit: Quiggin s.85-86; Sundstrom: The Exchange Economy of Pre-Colonial Tropical Africa. s.147-186.

Madonnadaler. Folkeligt udtryk og samlerbetegnelse for dalermønter, hvorpå Madonna (Maria med eller uden barn) er afbildet. Sådanne dalere kendes siden baroktiden fra mange tyske stater og byer. Typen

Bayern, Carl Theodor (1777-1799):
Madonnadaler 1778.